

מִטּוֹב נְהוֹרָךְ

פרשת תזריע מצורע, התשע"ה

עלון ישיבת נהורא

שיחתו של

מורנו ראש הישיבה

הרב אברהם יצחק גרינבוים שליט"א

פרשת תזריע-מצורע, התשע"ה

'לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר' / הבדלה כדרך ההתמודדות עם הרע

תחילתה של פרשתנו בהולדתו של בן, 'אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר' (ויקרא יב, ב). שעת הלידה היא רגע מרומם ומרגש, שעת בואה לעולם של נשמה טהורה וזכה, אשר כל עתידה לפניו. אדם שבידו לבחור ו'להיות צדיק כמשה רבינו' (רמב"ם הלכות תשובה, פרק ה, ב). מפליא אם כן שדווקא במעמד נעלה זה, מצווה אותנו התורה על הטומאה, 'וְטָמְאָה שְׂבַעַת יָמִים'.

אלא שכך היא המידה, שכל המרומם ומקודש מחבירו, יותר עלול הוא לנפילה ולטומאה. כך רואים אנו בהלכה, שחולין נטמאים רק מראשון לטומאה, ותרומה אף משני לטומאה, ואילו קדשים שדרגתם גבוהה יותר - נטמאים אף משלישי.

גם בעולם הטבע הדברים כך. הצומח נובל ומרקיב יותר מן הדוממים, והחי יותר ממנו. ויותר מהכל האדם, שנבלתו מסרחת יותר משל כל השאר. ותלמיד חכם, נזר הבריאה ותפארת היצירה, אם אין בו דעת אפילו נבלה טובה הימנו (ויקרא רבה א, טו).

זהו הטעם לכך שדיני הטומאות, טומאת צרעת וטומאת מת, נאמרו בישראל בלבד, ולא באומות העולם. דוקא ישראל שמעלתם גבוהה ונישאה על שאר בני האדם, עלולים הם להיטמא בדברים מסוימים.

מִטּוֹב נְהוֹרָךְ

עֲלוֹן יְשִׁיבַת נְהוֹרָא

פרשת תזריע מצורע, התשע"ה

דין אחד בפרשת המצורע מעורר תמיהה גדולה. הדין הוא שאם 'שֶׁעַר בִּנְגַע הַפֶּה לָבָן... נִגַע צָרַעַת הוּא. וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְטָמְא אֹתוֹ' (יג, ג). הרי לנו שהשיער הלבן הצומח בנגע סימן טומאה הוא, ומחייב הוא את האדם בטהרה ככל דיני טהרת מצורע. אך כמה פסוקים לאחר מכן (פסוק יג) מלמדנו התורה מה דינו של אדם שסימן טומאה זה הופיע בו לא בחלק אחד מגופו בלבד, אלא בכולו 'כִּסְתָהּ הַצָּרַעַת אֶת כָּל בְּשָׁרוֹ - וְטָהַר אֶת הַנֶּגַע. כָּל הַפֶּה לָבָן - טָהוֹר הוּא'.

מה פשר הדבר? כיצד מראה שהינו סימן טומאה הופך לסימן טהרה דוקא בשעה שהוא מתרבה ומתפשט על הגוף כולו?

א

שקרא לא קאי

ממאפייניו של השקר, הוא שאין לו קיום עצמי. כדברי הגמרא (שבת קד, א) 'קושטא - קאי, שיקרא - לא קאי', וכפי שמבואר שם שהדבר רמוז גם בצורת האותיות של המילה שקר, שבסיסן צר ולא יציב, לעומת אותיות המילה אמת שחלקן התחתון רחב ואיתן.

כיצד אם כן מוסיף הרע להתקיים בעקביות, דור אחר דור, ואינו עובר מן העולם? מה מאפשר את הישרדותו ומונע מן הרע והשקר ליפול ולהיכחד?

סוד הדברים מופיע במדרש, המובא ברש"י (במדבר יג, כז): 'כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחלתו, אין מתקיים בסופו'. וכך אמרו בזהר (פקודי רכ, א) 'דכך ארחוי דכדיבא, דאלמלא לא נטיל מלה דקשוט - לא יכיל לתקנא כדיבוי' (=שכך דרכו של כזבן, שאם אינו נוטל דבר אמת, אינו יכול לתקן שקריו). מה שמאפשר את המשכיות הרע והשקר, הוא אותו חלק קטן של אמת שמעורב בו.

מראשית הבריאה הטוב והרע חבוקים הם ומעורבים זה בזה. הסייף והספר ניתנו מכורכין מן השמים (ויקרא רבה לה, ו), אור וחושך משמשים בערבוביה. משעה זו היה העולם כלול בטוב ורע, ועבודתנו מאז היא 'בְּזַעַת אֶפְיָךְ תֹּאכַל לֶחֶם' מתוך 'וְקוֹץ וְדִרְדֵּר תַּצְמִיחַ לָךְ' (בראשית ג, יח-יט), להפריד את הבר מהמוץ והתבן. הבדלה זו היתה גם תחילת עבודתו של אברהם הַעֲבָרִי (שם יד, יג) - 'כל העולם

מִטּוֹב נְהוֹרָךְ

עלון ישיבת נהורא

פרשת תזריע מצורע, התשע"ה

מעבר אחד, והוא מעבר אחד, ובשעה שראו רועיו קלקול ברועי לוט היתה בקשתו 'הפךךָ נָא מַעְלִי' (בראשית יג, ט).

כי כאמור, הדרך לכלות את הרע אינה בהתעמתות חזיתית איתו ויציאה עליו במלחמה. דינו שאנו מפרידים אותו מן הטוב, ומעלים את ניצוצות הקדושה שבו, וכבר הוא כלה מאליו.

ב

דור שכולו חייב

מתוך הבנה זו מתחזרת דרשת הגמרא בסנהדרין (צז, א) על פסוק זה:

דור שבן דוד בא בו - נערים ילבינו פני זקנים, וזקנים יעמדו לפני נערים, ובת קמה באמה, וכלה בחמותה, ופני הדור כפני כלב, ואין הבן מתבייש מאביו... דאמר רבי יצחק: אין בן דוד בא עד שתתהפך כל המלכות למינות. אמר רבא: מאי קרא - 'כָּלֹ' הִפָּךְ לָבֶן טָהוֹר הוּא'.

(יש שפרשו את הדרשה על דרך הרמז. כי לבן אותיות נבל, ונבל הוא מין, כדברי רש"י (דברים לב כא) 'בְּגוֹי נָבֵל אֶקְעִים' - אלו המינים'. וכשתהפך המלכות כולה למינות, כולו הפך לבן - טהור הוא ואות היא לביאת משיח).

בעבר (שיחה לפרשת ויגש, שנה זו) עמדנו על תפקידו של החושך כהכנה לאור, 'כבריתו של עולם דברי שא חשוכא והדר נהורא' (שבת עז, ב). כאן למדים אנו על פרט נוסף בתהליך זה. על מנת שיוכל האור להפציע ולזרוח, כדי שתוכל מלכות ה' להתגלות בעולם, יש צורך להגיע למצב שהחושך - חושך מוחלט הוא. ללא שמץ אורה. רק כאשר הרע בדל מהטוב לחלוטין יכול הוא לעבור מן העולם, ובכך לאפשר את שלטון הטוב והאור.

אימתי הוא חשך בעלות השחר, והלבנה שוקעת, והכוכבים נכנסין, והמזלות הולכים להם, אותה שעה אין חשך גדול הימנו, ואותה שעה הקדוש ברוך הוא מעלה את השחר מתוך החשך ומאיר לעולם (ילקוט שמעוני תהילים, רמז תרפ"ה).

כך מתוארים ימות עקבתא דמשיחא גם בגמרא אחרת (סוטה מט, ב):

בעקבות משיחא - חוצפא יסגא, ויוקר יאמיר, הגפן תתן פריה והיין ביוקר, ומלכות תהפך למינות, ואין תוכחת, בית וועד יהיה לזנות, והגליל יחרב, והגבלן ישום,

מִטּוֹב נְהוֹרָךְ

עֵלוֹן יְשִׁיבַת נְהוֹרָא

פרשת תזריע מצורע, התשע"ה

ואנשי הגבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו, וחכמות סופרים תסרח, ויראי חטא ימאסו, והאמת תהא נעדרת, נערים פני זקנים ילבינו, זקנים יעמדו מפני קטנים, בן מנוול אב, בת קמה באמה, כלה בחמותה, אויבי איש אנשי ביתו, פני הדור כפני הכלב, הבן אינו מתבייש מאביו, ועל מה יש לנו להשען? על אבינו שבשמים!

כשהמינות מתרבה בעולם עדיין אין משיח יכול לבוא, כי האור והחושך עודם משמשים בערבוביה, והשקר יונק את כוחו מהאמת המעורבת בו. גם כאשר שחיתות מוסרית פושה ומתרחבת, עדיין מעורב בה מעט טוב המאפשר את קיומה. רק במצב קיצוני כל כך כבתיאור זה, כאשר הרע מכסה את הכל ואין בו כל תערובת טוב, או אז כולו הפך לבן - טהור הוא. אות היא כי קרב יום ביטול שלטונו של הרוע ועת גאולה באה. 'כִּי הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶּה אֶרֶץ, וְעֶרְפֹל לְאֻמִּים - וְעֶלְיָךְ יִזְרַח ה'' (ישעיהו ס, ב).

ג

הבדלה מנין

בשעה שעמד אליהו בהר הכרמל, במלחמתו הגדולה בנביאי הבעל, מוצאים אנו אותו קורא לעם ישראל:

עַד מָתַי אֲתֶם פֹּסְחִים עַל שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים? אִם ה' הָאֱלֹהִים - לָכוּ אַחֲרָיו, וְאִם הַבַּעַל - לָכוּ אַחֲרָיו (מלכים א יח, כא).

דבר מופלא. עומד נביא ה' ומציע לישראל ללכת אחרי עבודה זרה, אחר הבעל! כיצד ניתן להבין דבר זה?

על פי דרכנו נבין, כי כל עוד ישראל פוסחים על שתי הסעיפים, כל זמן שעבודת ה' ועבודה זרה מצויות ביניהם יחד, אין החושך יכול לעבור מהעולם ולפנות את מקומו לאור. רק כאשר ילכו עובדי הבעל אחריה בכל ליבם, אפשר שימוטו מוסדיו והוא יפול כשקר שאין לו רגלים.

לישראל ישנה יכולת קוטבית, לעלות למרומי המעלה, או ליפול לשאול תחתית. 'אומה זו משולה לעפר ומשולה לכוכבים. כשהן יורדין - יורדין עד עפר, וכשהן עולין - עולין עד לכוכבים' (מגילה טז, א). ואף הגמול משולם להם בהתאם: 'בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר: אשריכם ישראל, בזמן שעושין

מטוב נהורך

עלון ישיבת נהורא

פרשת תזריע מצורע, התשע"ה

רצונו של מקום - אין כל אומה ולשון שולטת בהם, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום - מוסרן ביד אומה שפלה, ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה' (כתובות סו, ב).

כדי להעפיל בסולם העליה חובה עלינו לבדול ולהתנתק מתרבויות כזב נכריות, לא להניח להם לעמעם את טהרתנו. זוהי הדרך היחידה להתקדש ולהתרומם, ומוב נבחר בה אנחנו ולא תהיה כפויה עלינו, כפתגם הידוע שאם היהודי לא יקדש את עצמו, הגוי יעשה הבדלה, חלילה.

בירושלמי (ברכות פ"ה, ב) מבואר מפני מה נקבעה ברכת ההבדלה במוצאי שבת אחר תחילת ברכת חונן הדעת, כי 'אם אין דיעה - הבדלה מניין?!'. האמנם נחוצה הדעת להבדלה? הרי לכאורה די בראיית העין כדי להבדיל בין אור לחושך, בין קודש לחול?

דבר זה מבואר בדברי רש"י על הפסוק שבו פתחנו (ויקרא יא, מז) :

לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר - צריך לומר בין חמור לפרה? והלא כבר מפורשים הם! אלא בין טמאה לך לטהורה לך, בין נשחט חציו של קנה לנשחט רובו.

בין חמור לפרה אין קושי להבדיל. אין צורך בדעת כדי לבדול ולפרוש מן הרע הניכר ככזה. הדעת נחוצה בשעה שהרע מעורה בטוב וכרוך בו, ועבודתנו היא לזהות אותו ולהישמר ממנו, להגן על עצמנו מהשפעתו ההרסנית המחלחלת.

עברנו רק זה עתה את שבת הגדול. בעל חידושי הרי"ם פירש ששבת זו נקראה שבת הגדול, על שם לקיחתם של ישראל את השה לזובחו בפסח, כשבכך הם פורשים מעבודה זרה של מצרים. פרישה והתבדלות זו יש בה גידול שמו של ה', כמו שמצאנו ביתרו שעבד כל עבודה זרה שבעולם, וכשבא לישראל אמר 'עֲתָה יִדְעָתִי כִּי גָדוֹל ה' מְכַל הָאֱלֹהִים' (שמות יח, יא).

לאחר הבדלה זו, שהיא כאמור היותר קלה, כעת ימי הספירה שבהם אנו מתכוננים וכוספים ליום מתן תורה, קבלת הדעת המאפשרת את ההבדלה. עבודתנו בימים אלו היא לבדול ולפרוש מסיגי הרע המעורבים בטוב, בקליפות הדבקות בנו, כנוסח התפילה בעת ספירת העומר :

רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם. אֶתָּה צוֹיָתֵנוּ עַל יְדֵי מִשָּׁה עֲבָדְךָ לְסַפֵּר סְפִירַת הָעוֹמֵר כְּדֵי לְטַהֲרֵנוּ מִקְלָפוֹתֵינוּ וּמִטּוּמְאוֹתֵינוּ. כְּמוֹ שֶׁכְּתִבְתָּ בְּתוֹרָתְךָ... כְּדֵי שְׂיִטְהָרוּ נַפְשוֹת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל מִזֵּהָמָתָם.